

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Белявцевої Вікторії Володимирівни
на тему: «Методологія та інструментарій управління інноваційним
розвитком регіону», подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук
зі спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна
економіка**

Актуальність теми дисертації

Забезпечення стійкого розвитку регіонів детермінована удосконаленням регіональної інноваційної політики в Україні та посиленням ролі місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Це передбачає перебудову адміністративно-просторової організації системи управління, застосування інструментів стратегічного планування, створення об'єднаних територіальних громад, регіональну смарт-спеціалізацію, збільшення обсягів бюджетного фінансування безпосередньо в первинні ланки просторової організації економіки. Така комплексність і висока динаміка змін обумовлює виникнення значної кількості проблемних питань в процесі трансформації економічної бази господарювання на регіональному рівні та в умовах змін.

Зміни в регіонах відбуваються водночас в умовах впливу як глобальних тенденцій, так і внутрішніх факторів та механізмів взаємодії між суб'єктами господарювання й управління на регіональному рівні. В результаті такої складної системи взаємодії, регіони втрачають можливість використання державних стратегічних факторів економічного зростання, конкурентоспроможності та досягнення соціальних нормативів якості життя населення. Це у свою чергу обумовлює регіональні диспропорції, зниження обсягів виробництва продукції, міграцію населення до інших країн, скорочення обсягів інвестицій у виробничий сектор та інфраструктуру. Така ситуація в регіонах потребує активних зусиль щодо її поліпшення за рахунок розроблення

та впровадження наукових рекомендацій у сфері регіонального управління з урахуванням необхідності інноваційного розвитку економіки. Саме дослідженню проблем регіонального управління й присвячена дисертаційна робота Белявцевої Вікторії Володимирівни, тему якої вважаємо за потрібне визнати актуальною.

Підтвердженням актуальності теми також є зв'язок дисертаційної роботи з науковою тематикою кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова та відповідає державним бюджетним темам: «Формування організаційно-економічного механізму управління бюджетування об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації – 01194001073) та «Підприємництво як стратегічний фактор розвитку бізнес-середовища регіону» (номер державної реєстрації – 01164005497).

Результати наукового дослідження використовувалися в ході виконання господарських договорів «Управління комунікаціями в сфері публічного адміністрування» (№3085/19) та «Розробка інструментарію реалізації стратегії розумної спеціалізації Харківського регіону» (№01184002040).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості наукових результатів визначається комплексним і поглибленим аналізом результатів наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, що досліджували проблеми регіонального розвитку, опрацюванням значної кількості сучасних публікацій з питань адміністративно-просторової організації економіки, стратегічного планування та розбудови організаційно-економічних механізмів управління розвитком регіонів.

Також в процесі виконання дисертаційної роботи використовувалися статистичні дані та положення чинного законодавства, планові і звітні документи регіональних органів управління, дані стратегій розвитку ОТГ та інші фахові матеріали з питань регіональної політики та інноваційного

розвитку.

Дисертантом чітко сформульована мета дослідження, яка спрямована на розроблення теоретико-методичного обґрунтування наукових положень та практичних рекомендацій щодо управління інноваційним розвитком регіону. У відповідності до поставленої мети й окреслених завдань, в роботі використані загальнонаукові методи дослідження, як теоретичного узагальнення та порівняльного аналізу. Із спеціальних методів використано стратегічне та ситуаційне моделювання (при вирішенні завдань розвитку регіонів та ОТГ), логіко-структурне і графічне моделювання (для ілюстрації сутності явищ, зв'язків між елементами системи), експертно-соціологічне оцінювання (для перевірки висунутих здобувачем гіпотез), основи конфліктології (для аналізу причин виникнення та розв'язання конфліктних ситуацій), економіко-математичне моделювання (для розробки алгоритмів та технологій управління процесом регіонального розвитку). Застосування методичного і практичного інструментарію наукового дослідження дало змогу дисертанту успішно досягти мети дослідження та виконати поставлені завдання у повному обсязі, що знайшло відображення у теоретичних положеннях, висновках та рекомендаціях викладених у дисертаційній роботі.

Результати аналізу тексту дисертації, змісту автореферату та опублікованих праць свідчать про обґрунтованість та достовірність наукових положень, наявності наукової новизни та обґрунтованість висновків, що виносяться здобувачем на захист.

Наукова новизна отриманих результатів

Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення наукової проблеми забезпечення розвитку регіонів з використанням інноваційних механізмів та інструментарію прийняття управлінських рішень в оперативному режимі змін та за умов стратегічного планування.

Змістовні характеристики наукової новизни полягають у формуванні авторського методологічного підходу щодо складних трансформаційних

процесів регіонального рівня, де результат розвитку залежить від взаємодій учасників, їхніх інтересів, можливостей та активної позиції у вирішенні завдань розвитку.

Здобувачем запропоновані концептуальні положення та інструментарій щодо перебудови системи управління розвитком регіону, в яких забезпечується баланс між участю держави в розвитку регіонів і розширенням самостійності території та суб'єктів господарювання.

Найбільш важливі елементи наукової новизни дисертаційної роботи представлені нижче:

1. Представлено нове розуміння та трактування поняття «регіон» і процесу його інноваційного розвитку як структурованого просторового об'єкту, в якому динаміка змін формується в реальності на принципах інтегрального результату взаємодії всіх учасників цього процесу різної природи (виробничі та управлінські структури, посередники і споживачі, системи інфраструктурного забезпечення, інвестори-стейкхолдери та інші). Сам процес інноваційного розвитку базується на новаціях різного призначення – науково-технічних, інституційних, соціально-економічних, організаційно-економічних, організаційно-управлінських, інтеграційно-технологічних (с. 36).

2. Вперше запропоновано при уточненні змісту понять з досліджуваної проблематики виходити не стільки з уточнення трактовок окремих категорій, скільки з побудови кластерної групи понять. Сутнісний зміст такого угрупування понять навколо ключових термінів «управління», «діяльність», «розвиток» полягає в еволюційній пов'язаності відношень і взаємодій в процесі розвитку соціально-економічних систем (с.35-38).

3. Визначено новий структурний блок у методології управління інноваційним розвитком регіонів, що є перехідним від системи знань до «практики діяльності». У дослідженні він визначається як «інструментальна методологія» і передбачає застосування методу управління, проектного підходу та інжинірингу як інструментів введення змін та впровадження організаційно-економічних інновацій (с. 66-85).

4. Розкрито специфіку потенціалу об'єднаних громад як бінарного блоку, що складається з ресурсної частини та управлінських спроможностей, компетенцій і здібностей. Означений підхід є основою для побудови моделі забезпечення розвитку ОТГ, яка враховуватиме чинник часу, базис даних, зростання потенціалу, бажані орієнтири перспективного розвитку. Це сприятиме гнучкому стратегічному управлінню в умовах впливу чинників зовнішнього середовища (с. 230-233).

5. Сформовано теоретико-методологічний підхід до розгляду реформаційного процесу, основою якого є побудова структурологічної моделі факторів впливу на розвиток регіону (різної направленості, сили та зон впливу). В процесі розвитку регіону враховуються переважно позитивні тенденції і явища, які передбачають пошук джерел розвитку, застосування адаптивних механізмів внутрішнього розвитку та гнучкої регуляторної політики (с.87).

6. Розроблено методичний підхід щодо оцінки рівня готовності громади і управлінської системи до змін, розгляду впливу на розвиток ціннісних орієнтацій населення і безпосередніх учасників взаємодій на регіональному рівні, визначення специфіки економічних конфліктів та їх впливу на розвиток регіону (підрозділ 5.3, с. 339-363).

7. Представлено методичний підхід до експертного оцінювання стану та перспектив розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що є підґрунтям перевірки авторської гіпотези щодо реального стану діючих ОТГ. Крім того, дисертантом визначено деякі недоліки в організації діяльності ОТГ, а саме: незбалансованість системи показників потенціалу громади, низький рівень інноваційності заходів щодо перспектив розвитку, відсутність програм з підвищення конкурентоспроможності ОТГ, невизначеність в сфері розподілу компетенцій і норм відповідальності (с.240-258).

В роботі і в авторефераті представлено й інші елементи наукової новизни, з суттєвим науковим значенням яких я в цілому погоджуюсь і вважаю достатньо вагомим внесок дисертанта в розвиток економічних знань з питань регіонального розвитку.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретичне значення отриманих автором результатів полягає в розвитку методологічних підходів до дослідження і проектування змін в управлінні інноваційним розвитком регіонів. З теоретико-методологічних напрацювань доцільно відмітити формування понятійного кластеру в термінологічному ланцюзі «регіон – розвиток – управління – діяльність», виокремлення такої методологічної складової як «інструментальна методологія», розгляд в темі ціннісних орієнтацій та конфліктних ситуацій, уточнення сутності потенціалу регіону, врахування ролі позитивізму і готовності регіонів до змін. Це створює наукову базу дослідження і перебудови регіональних структур економіки та відкриває широкі можливості практичного застосування механізмів регіонального управління інноваційним розвитком.

Наукові розробки, запропоновані в дисертації, адаптовано до реальних умов і впроваджено в практику управління. Практичну цінність становлять наукові результати щодо розподілу компетенцій і функцій між структурними ланками регіональної управлінської ієрархії, планування розвитку ОТГ (сценарні підходи), створення інформаційно-аналітичної бази ОТГ, укрупнення районів області, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи Белявцевої В.В. підтверджується їхнім впровадженням у діяльність різних організацій та установ, а саме: Новолековської селищної об'єднаної територіальної громади Луганської області – автором розроблені методичні рекомендації щодо узагальнення світового та вітчизняного досвіду орієнтації територій на ринок і реалізації своїх конкурентних пріоритетів та можливостей шляхом використання європейського індексу конкурентоспроможності (European Competitiveness Index); методики соціолого-експертної діагностики розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) з використанням експертного анкетування; розробки методів і шляхів регіонального розвитку з механізму перебудови місцевого самоврядування, децентралізації влади та створення

об'єднаних територіальних громад; методологічної концепції регіонального розвитку через нарощування фінансової спроможності громад (акт № 17 від 05.02.2019 р.); Дніпровського центру розвитку місцевого самоврядування – 8 автором запропоновано методологічні підходи через призму системи знань з економічних конфліктів, що дозволяє оцінювати різні ситуації і робити вибір із декількох альтернативних варіантів та науково-методологічний підхід з розробки логіко-структурних моделей управління інноваційним розвитком регіонів під час оцінювання потенціалу (акт № 115 від 21.02.2019 р.); Житомирської обласної ради – автором розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління інноваційним розвитком регіону (акт № 218 від 25.02.2019 р.); Перечинської міської об'єднаної територіальної громади Закарпатської області – автором розроблено методичні рекомендації та пропозиції щодо організації цілісної, науково-обґрунтованої концепції управління інноваційним розвитком громад регіону в умовах Євроінтеграції України (акт № 113 від 12.03.2019 р.); П'єсочинської селищної ради – автором здійснено поширення методів і підходів управління розвитком об'єднаних територіальних громад у контексті підвищення конкурентоспроможності регіону (акт № 111 від 28.03.2019 р.); Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області – впроваджено інструментарій оцінювання ситуації перспектив розвитку ОТГ керівниками цих об'єднань і висококваліфікованими науковцями (акт № 218 від 18.03.2019 р.).

Розробки та рекомендації дисертаційної роботи також впроваджено у навчальний процес Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова при викладанні дисциплін «Регіональна економіка» та «Підприємництво у сфері послуг» для студентів базових напрямів (довідка №11/5 від 19.04.2019 р.).

*Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації*

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли відображення у 34 наукових працях (у тому числі 5 монографій, 16 статей у наукових фахових виданнях, 4 статей у видавнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у інших виданнях та 8 тез доповідей на конференціях).

Зокрема, теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідалися на 6 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях і симпозіумах: III-й Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України» (м. Харків, 14 грудня 2017 р.); IV-й міжнародної науково-практичній інтернет-конференції «Бізнес-адміністрування в умовах турбулентної економіки» (м. Харків, 1–28 лютого 2018 р.); «Інноваційний потенціал соціально-економічних систем: виклики глобального світу» (м. Лісабон, 28 грудня 2018 р.); «Розвиток підприємництва в Україні: безпека здійснення господарської діяльності» (м. Харків, 14 грудня 2018 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних умовах» (м. Полтава, 10 вересня 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів» (м. Київ, 5 жовтня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права» (м. Полтава, 26 січня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інфраструктура фінансового ринку: стан та перспективи розвитку в умовах інноваційної економіки» (м. Київ, 13 квітня, 2019 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development» (м. Ополе, 2019 р.). Наведене дозволяє зробити висновок про належний рівень представлення отриманих наукових результатів.

Автореферат виконаний у відповідності до встановлених вимог і належним чином відображає основний зміст, базові положення, висновки та рекомендації дослідження. Зміст опублікованих наукових праць у достатній мірі охоплює основні положення та висновки дисертаційної роботи Белявцевої В.В.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи загалом позитивно проведену роботу, необхідно висловити і окремі дискусійні положення та зауваження.

1. В ході формування новизни, в розділах «удосконалено» та «дістали подальшого розвитку» два пункти починаються зі слова «процес» – «процес визначення базових характеристик регіону», «процес групування: визначення різновидів причин і еволюційних особливостей таких інтеграційних процесів...» (с.29-30). В дисертації розкрито сутнісні характеристики цих процесів, характер розгортання в динаміці часу, причини та фактори впливу на такі процеси. Отже, новизна безумовно, але вона в самому процесі, в сутнісних організаційно-економічних особливостях цього процесу.

2. На рис.1.17 «Зв'язок регіональної політики з регіональним розвитком» в логіко-структурній схемі достатньо змістовно представлені основні характеристики цього зв'язку, що пов'язані з державним впливом, ресурсом, стратегічним плануванням, викликами і перешкодами, різновидами заходів. Однак, не зовсім зрозуміло, як слід розцінювати включення в блок «виклики і перешкоди» елементу «сильна владна вертикаль». Це досить принципове питання, чи справді «сильна владна вертикаль» є викликом для регіонів?

3. Автором представлено аналітичні оцінки щодо міжнародної технічної допомоги Україні в цілому та за регіонами в організаційно-економічній перебудові управління, де згадуються прямі іноземні інвестиції, підвищення кваліфікації кадрів, надання грантів (с. 211-219). Останню форму (наданих грантів) здобувач вважає достатньо вагомою і результативною. Доцільно було б більш детально обґрунтувати свою позицію, враховуючи що в суспільстві є як

позитивне, так і негативне відношення до такої допомоги.

4. Вагомим науковим результатом здобувача є приділення значної уваги створенню ОТГ та їхнього розвитку: наявні теоретичні напрацювання автора (підрозділ 4.1, с. 224-240), якісний аналіз бюджетного забезпечення (підрозділ 4.3, с. 259-272), оцінка планів і стратегій (підрозділ 4.2, с. 240-258), спеціально виконане дослідження створення ОТГ Харківської області (підрозділ 4.4., с. 272-290). Однак, в дослідженні недостатньо приділено уваги конкурентним пріоритетам ОТГ, а це їхнє одне з головних стратегічних завдань в умовах ринкових відносин. В чому причина такої недостатньої уваги автора щодо цього питання?

5. У дисертаційній роботі (с. 62) містяться вирази «методологічна логіка», що свідчить про відокремлення певних блоків у складі методології розвитку (зокрема, виявлення проблем, виокремлення, визначення специфіки, використання для підготовки змін, розбудова нового). В теоретичну формулу автором введено коефіцієнт довіри до методологічного інструментарію. Робота тільки б виграла, якщо б автор більше уваги приділив розкриттю сутності цього коефіцієнту та особливостей його застосування з урахуванням завдань та результатів дослідження.

6. Автор зазначає, що головним завданням реалізації стратегії є розроблення механізмів досягнення стратегічних цілей. Ці механізми являють собою сімейство заходів в рамках двох крайніх безпекових вимог економічної і екологічної безпеки (с. 167). Водночас не зазначено про заходи в межах вимог соціальної безпеки, адже соціальна складова є основою стійкого розвитку.

7. Заслуговує на увагу представлений автором інтегральний показник рівня розвитку ОТГ (рис. 4.58). Проте, варто було б привести шкалу діапазону зміни рівня розвитку ОТГ, що дозволило б аргументувати доцільність визначених заходів в руслі підвищення рівня стійкого розвитку ОТГ регіонів України.

Втім, зазначені вище недоліки, дискусійні положення та зауваження не знижують теоретичної обґрунтованості, практичної цінності та наукової

новизни результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Белявцевої Вікторії Володимирівни на тему «Методологія та інструментарій управління інноваційним розвитком регіону» є цілісною, логічною, завершеною та самостійною авторською працею, виконаною на достатньо високому науково-методологічному рівні з використанням широкого спектру сучасних методів наукових досліджень. Робота має теоретичне та практичне значення для вирішення важливої науково-прикладної проблеми забезпечення інноваційного розвитку регіонів шляхом застосування нових підходів до управління на регіональному рівні.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи. Основні положення та висновки дослідження достатньо висвітлені у фахових вітчизняних та закордонних наукових виданнях та оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

За змістом, актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом й оформленням дисертаційна робота відповідає положенням паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка та вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (в редакції від 06.09.2016), а її автор – Белявцева Вікторія Володимирівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри економіко-математичного моделювання та інформаційних технологій

Національного університету «Острозька академія»

доктор економічних наук, професор

М.Ф. Аверкіна

ПІПЧОС
ПІТРЕР ЖУ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ-ОА

Аверкіної М.Ф.
Р.У. 11.05.2016

